

מנגנון השתקה פוליטי: הצעת החוק שתהפוך פרסום מידע לפשע

הצעת חוק להגנה על אנשי ציבור ישראלים מפני פעילות של בית הדין הפלילי הבין-לאומי בהאג כנגד מדינת ישראל, התשפ"ד-2024

הצעת החוק שבנידון מתיימרת להגן על אנשי ציבור ישראלים מפני פעולות חקירה והעמדה לדין בבית הדין הפלילי הבין-לאומי בהאג (ICC), אולם בחינה מעמיקה מגלה כי מדובר בניסיון לקדם חקיקה אנטי-דמוקרטית, שתביא לפגיעה קשה בזכויות יסוד כמו חופש הביטוי, חופש העיתונות, ובחופש אקדמי.

ההצעה קובעת עונשי מאסר חמורים למי שיעביר מידע לבית הדין – כולל פרסום עיתונאי, מחקר אקדמי או פרסום תקשורתי – גם אם לא הייתה כוונה ישירה לשתף פעולה עם ה-ICC. המשמעות היא צנזורה קיצונית על שיח ציבורי ופגיעה חמורה בזכות הציבור לדעת.

מעבר לפגיעה הקשה בזכויות הפרט, ההצעה מבקשת ליצור שליטה פוליטית מוחלטת על המידע הציבורי ולמנוע ביקורת על מוסדות המדינה, לרבות על פעולות הממשלה וצה"ל, ומעניקה ל"גורם המוסמך", אשר ממונה על ידי שר המשפטים, סמכות רחבה ומסוכנת לקבוע מהו מידע אסור לפרסום, ובכך למעשה לקבוע אילו פעולות ייחשבו כעבירה פלילית.

בדברי ההסבר נטען כי בישראל קיימת מערכת משפט עצמאית ומסורת איתנה של ביקורת שיפוטית על פעולות הממשלה, אשר מסוגלת לבצע חקירות פנימיות אפקטיביות, ולכן המדינה אינה מקבלת את סמכותו של בית הדין הפלילי הבין-לאומי לחקור את אנשיה. עם זאת, הצעת החוק עצמה חותרת תחת הטענות הללו. במקום להוכיח כי מערכת המשפט הישראלית מסוגלת לטפל בחקירות רגישות בעצמה, החוק דווקא מקשה על ביצוע חקירות פנימיות ומטיל עונשי מאסר על מי שמוסר מידע – בין אם מדובר בעיתונאים, חוקרים או חיילים. בכך, המדינה שולחת מסר ברור לקהילה הבינלאומית כי היא אינה מעוניינת לחקור חשדות פנימיים להפרות חוק, מה שעלול לשמש כעילה להתערבות חיצונית, וליצור סיון מוגבר להעמדתם של חיילים, קצינים ואנשי ציבור אחרים לדין מחוץ לישראל.

מבנה הצעת החוק – מערכת שליטה הדוקה במידע

הצעת החוק מחולקת לחמישה פרקים, אשר יחד יוצרים מנגנון מקיף שנועד למנוע כל שיתוף פעולה עם בית הדין הפלילי בהאג, תוך פגיעה חמורה בזכויות יסוד ובשקיפות. כבר בפרק הראשון ההגדרות הרחבות של המונחים "מסירה", "פעולת חקירה" ו"עזרה משפטית" מאפשרות להחיל את החוק באופן גורף על עיתונאים, חוקרים, וארגוני זכויות אדם. כך, כל מידע שמתפרסם בציבור עלול להיחשב כמידע אסור, והאחריות המשפטית תושט גם על מי שלא התכוון לשתף פעולה עם בית הדין.

¹ הצעת חוק להגנה על אנשי ציבור ישראלים מפני פעילות של בית הדין הפלילי הבין-לאומי בהאג כנגד מדינת ישראל, התשפ"ד-2024, מאגר החקיקה הלאומי – אתר הכנסת.

הפרק השני קובע כי כל רשויות המדינה – לרבות הכנסת, משרדי ממשלה, הצבא והמשטרה – מחויבות להימנע מכל שיתוף פעולה עם בית הדין. בכך, החוק פוגע באפשרות לקיים חקירות פנימיות או להציג תגובה משפטית מסודרת לטענות בינלאומיות, ומעמיד את ישראל בעימות ישיר עם הקהילה הבינלאומית.

הפרק השלישי הוא הדרקוני ביותר, וקובע עונשי מאסר כבדים למי שיספק מידע לבית הדין ללא אישור "הגורם המוסמך". עיתונאים, חוקרים או חיילים שיוציאו מידע לתקשורת עשויים להיחשב כעבריינים ולהישלח למאסר של עד חמש שנים, ואם המידע ייחשב "סודי" – מאסר עולם. סעיפים אלו יביאו לאפקט מצנן, שימנע חשיפות עיתונאיות ודיון ציבורי על פעולות המדינה.

הפרק הרביעי מורה ל"גורם המוסמך" אילו קריטריונים עליו לבחון על מנת לאשר כל פעולה המנויה בהצעת החוק, תוך שימוש בהגדרות עמומות דוגמת "תקנת הציבור" ו"עניין חיוני של המדינה". בכך, נוצר מצב שבו חופש המידע נרמס לחלוטין, שכן המדינה תוכל למנוע הפצת מידע תחת אמתלה של הגנה על ביטחון המדינה, ובכך להביא להשתקת כל ביקורת, גם אם מדובר בביקורת לגיטימית.

הפרק החמישי, שעניינו תיקוני חקיקה משלימים, משלב את הסעיפים הללו במרקם המשפטי הקיים, והופך את השליטה הממשלתית על המידע למדיניות השזורה בחקיקה הישראלית.

באופן זה, החוק מייצר מנגנון חסר תקדים להשתקה ושליטה במידע, תוך הפרה חמורה של עקרונות המשפט הבינלאומי והדמוקרטיה.

הטענות המרכזיות כנגד הצעת החוק

1. הצעת החוק מציבה איום ממשי על חופש הביטוי והעיתונות בכך שהיא מגדירה "מסירת מידע" באופן רחב ועמום, הכולל גם פרסום עיתונאי, מחקר אקדמי ודיווחים ציבוריים. משמעות הדבר היא שעיתונאים, חוקרים ופעילי זכויות אדם עשויים להיחשב לעבריינים פליליים אם יפרסמו מידע שעשוי לשמש את בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג. החוק מרחיב את ההגדרה של "מסירה" כך שהיא כוללת גם "באמצעות פרסום", מה שמוביל לכך שכל ידיעה עיתונאית הנוגעת להפרות זכויות אדם או לחשדות לעבירות מלחמה עלולה לגרום עונשי מאסר כבדים. בכך, החוק לא רק מגביל את יכולתם של עיתונאים לסקר את פעילות המדינה, אלא גם נוצר אפקט מצנן חמור שמונע חשיפות עיתונאיות, תחקירים עומקיים וכל ביקורת על פעולות הממשלה או מערכת הביטחון.
2. הצעת החוק פוגעת בחופש המידע ובזכות הציבור לדעת. מעבר לפגיעה הישירה בחופש הביטוי ובעיתונות החופשית, ההצעה מעניקה סמכויות רחבות ל"גורם המוסמך", אשר ימונה על ידי שר המשפטים ויכול למנוע פרסום מידע. משמעות הדבר היא כי הממשלה תוכל לשלוט באופן מלא על זרימת המידע ולמנוע חשיפות לא נוחות או תחקירים על התנהלות השלטון. כאמור, מי שיימצא מפר את הוראות החוק עלול לעמוד בפני עונשי מאסר כבדים. בכך, החוק, אם יתקבל, יביא ליצירת סביבה שבה כל דיון ציבורי על התנהלות המדינה עלול להיות מוכרז כעבירה פלילית.

3. הצעת החוק משדרת מסר מסוכן שלפיו ישראל אינה מוכנה לחקור בעצמה הפרות אפשריות של המשפט הבינלאומי, דבר שעלול לפגוע באופן חמור במעמדה המשפטי בעולם. מערכת המשפט הישראלית מתבססת על עקרון הקומפלימנטריות, הקובע כי כל עוד מדינה מנהלת חקירות פנימיות אפקטיביות של חשדות להפרות חוק, בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) אינו רשאי להתערב. אולם, ההצעה אוסרת על רשויות המדינה לשתף פעולה עם בית הדין ומונעת העברת מידע חיוני, מה שיכול להתפרש כהוכחה לכך שמערכת המשפט הישראלית אינה אפקטיבית ואינה מסוגלת או מעוניינת למצות את הדין עם חשודים בביצוע פשעי מלחמה. מצב זה עלול להוביל להגברת ההתערבות המשפטית הבינלאומית נגד המדינה וחייליה, ולחיצוק הקריאות לפתיחת חקירות חיצוניות נגד בכירים בצה"ל ובמערכת הביטחון.

4. הצעת החוק תפגע באפשרות למיצוי דין פנימי עם חיילים או מפקדים שחרגו מהנהלים ופעלו בניגוד לחוק. אם המדינה תמנע חקירה וענישה של חשודים במעשים חמורים, ייווצר הרושם כי היא אינה מחויבת לאמות מידה משפטיות בסיסיות, דבר שעלול לשמש כעילה להעמדה לדין של אזרחי ישראל בזירה הבינלאומית. יתרה מכך, מניעת ביקורת ציבורית והטלת ענישה פלילית על מסירת מידע לבית הדין ימנעו מהחברה הישראלית עצמה את האפשרות לקיים דיון מושכל ולקדם תיקונים פנימיים בהתאם לנורמות הבינלאומיות.

5. הצעת החוק מעניקה סמכויות נרחבות ובלתי מבוקרות ל"גורם המוסמך" מטעם הממשלה לקבוע באילו מקרים יינתן אישור לבצע כל "פעולה" המנויה בחוק. גורם זה, אשר יפעל ללא בקרה שיפוטית ראויה, יהיה מוסמך לאשר או למנוע כל מידע הנוגע לבית הדין, תוך שימוש בנימוקים עמומים כמו "תקנת הציבור" ו"פגיעה בביטחון המדינה". כתוצאה מכך, ההצעה תאפשר למדינה להשתיק כל גורם שנחשב בעיניה לאיום פוליטי או משפטי, תוך פגיעה חמורה בזכויות היסוד של אזרחי המדינה ועקרונות הדמוקרטיה.

סיכום

הצעת החוק אינה מגנה על מדינת ישראל - אלא מחלישה אותה. היא פוגע בזכויות יסוד בסיסיות, ומעמידה את המדינה בסיכון משפטי ודיפלומטי חמור. הנפגעים המרכזיים יהיו עיתונאים, חוקרים, פעילי זכויות אדם, חיילים וקצינים ישראלים, כמו גם הציבור הרחב, שישאר ללא מידע אמין על התנהלות המדינה והצבא. מדובר במהלך אנטי-דמוקרטי מובהק שנועד להסתיר מידע ולהרתיע מביקורת.

כתיבה וייעוץ משפטי: עו"ד טל הלל